Sonnetten en kwatrijnen

Peter van Zonneveld

Sonnetten en kwatrijnen

Er loopt een lijn
van licht en donker
door mij heen.
Ik vecht twee aan twee
dan met de een,
dan met de ander mee.

(1966)

I.

Sonnetten

Een dichter op het Rapenburg

O Bilderdijk, zo dwars, zo ontevreden,
in Leiden heeft u nog het liefst gewoond.
Uw eerste dichtwerk zag u hier bekroond,
privaatdocent in eigenzinnigheden.

Verbannen wegens trouw aan uw verleden,
verguisd, beschimpt, bespot en weggehoond,
door volgelingen met hun vlijt beloond,
heeft u de geest der eeuw steeds scherp bestreden.

Soms lijkt het of hij nog door Leiden gaat,
al strompelend, met stok en horrelvoet,
en steunend op zijn zoon en toeverlaat.

Dan trekt hij weer ten strijde tegen 't kwaad,
met kniebroek, staatsierok, driekante hoed,
gekwelde bard van tegenspoed en haat.

Bilderdijk in Haarlem

(Brinkmanns Passage)

Hier leefde Bilderdijk zijn laatste dagen.
Hier bracht de bard zijn *uitgemergeld rif*
om aan het *vreemde Kenn'merlander klif*
versuft een *handvol lijkzand* te gaan vragen.

Rust met waardigheid? Otium cum dignitate?
Rond de Sint Bavo zag hij schimmen zweven,
omdat hij troost vond, heel zijn lange leven
bij onvervalste opium, in niet geringe mate.

De Grote Markt gedenkt hem met een steen.
Zijn sterfhuis viel ten prooi aan een constructie:
het werd doorboord. Je loopt er dwars doorheen.

En hij? Zijn rif rust in de Grote Kerk.
Die schimmen dienden mede tot instructie:
nu zweeft hij boven Haarlem door het zwerk.

Lodewijk Napoleon

Zie Neerlands wanhoop, juist in bange dagen.
Een praalhans, babbelziek en ongedurig,
verkwistend, syfilitisch, wispelturig
compendium van uitgelezen plagen:

een slepend been, een half verlamde hand,
en aan zijn arm z'n 'veile vrouw', Hortense,
la reine des amourettes sans prudence,
vol afschuw van dat koude kikkerland.

En dát zou onze koning moeten zijn?
Ach, Hollands spreken kon hij niet,
kwam nimmer verder dan *Iek ben konijn.*

Zijn hart mankeerde niets. Het sprak zich uit
in alle goeds dat hij hier achterliet.
Hij koos voor óns. Een koninklijk besluit.

De zwarte tijd

(Hommage aan Beets en Kneppelhout)

Ze voelden zich sterk, ze kenden geen deemoed.
Wat waren ze trots op hun melancholie:
Een mengsel van Weltschmerz en pedanterie.
Twintig jaar oud en verzonken in weemoed.

Hortuswandelingen bij het licht der maan.
Veel praten, veel lezen, veel schrijven.
Roken en drinken en toch wakker blijven.
Zo zijn ze door nachtelijk Leiden gegaan.

Die zwarte tijd zou veel later pas komen
Als eeuwige vriendschap verandert in haat,
Verbittering wint van dwepen en dromen.

Verraad en verdriet: ook die gaan voorbij.
Behoud iets van vroeger in zuivere staat,
Dan blijft het verleden, hoe ver ook, nabij.

Ode aan De Schoolmeester

Rotterdam kan trots zijn op Gerrit van de Linde,
haar zoon, die ooit voor dominee studeerde
maar graag met vrienden in de kroeg verkeerde
en allerhande dames naar hartenlust beminde.

In Leiden liet hij welgemoed zijn wilde haren
bij dienstmaagd, burgerdochter en hoogleraarsvrouw
– die nam het niet zo nauw met huwelijkstrouw –
en dat kwam uit. Opeens moest Gerrit varen

naar Engeland, maar Engels sprak hij niet.
Een ballingschap van weemoed en verdriet,
en wrok vanwege al wat hem niet zinde.

Hij goot z'n schuldgevoel, z'n humor en z'n grieven
in virtuoze verzen en weergaloze brieven.
Rotterdam kan trots zijn op Gerrit van de Linde.

Snikken en grimlachjes

Twee dichters woonden in de Sleutelstad,
gehuisvest op de smalle Hogewoerd,
weemoedig, melancholisch, licht ontroerd.
Ze zongen éénstemmig het Io vivat.

De eerste schonk zijn weemoed aan de tweede,
zijn angst, zijn doodsdrift en zijn diepe haat.
Die liep toen met een grimlach over straat,
voorgoed verlost van vreugd en zielevrede.

Piet Paaltjens ging gebukt onder dit wee,
werd mager, bleek en stil van bitt're smart
en schreide soms een brakke tranenzee.

Ter sociëteit verdween hij bij 't biljart,
nam alle wee voor eeuwig met zich mee,
gaf HaverSchmidt een plekje in ons hart.

Mendel

Oktobermiddag in de kloostertuin
waar Mendel erwten kweekt. Groen en geel
telt hij, maar geel driemaal zoveel.
De lucht is grijs. Het gouden blad wordt bruin.

Van de essentie snapt de abt niet veel,
maar Mendel krijgt een kas. Vanuit de bibliotheek
kijkt men vertederd neer op zijn gekweek.
Meer vriendschap dan erkenning is z'n deel.

Wat sterk is, overheerst het zwakke, maar
verdrijft het niet. 't Is tijdelijk onzichtbaar,
want geel is dominant en groen is recessief.

De welgedane monnik draagt – dat zie je niet –
zijn vondsten als een onderhuids verdriet.
Hij oogt zo florissant. Hij voelt zich depressief.

Hortus Clusianus

Hier is de wereld nog zoals zij wezen moet:
in perken, strak omlijnd als strofen, alle planten,
aardappel en tomaat, roos, tulp en aanverwanten,
nuttig en aangenaam. Dat hoort. Zo is het goed.

Men zaait geen twijfel in het menselijk gemoed
en orde moet er zijn. Clusius weet van wanten,
omheint het hele plantenrijk, groepeert de varianten
en weet dat God zijn schepping steeds behoedt.

Terzijde, waar de keizerskroon in volle glorie bloeit,
het koninkrijk van Cluyt, de vorst van wat er groeit.
Hier houdt de hortulanus bijen in zijn vrije uren.

Hoe graag bespreekt hij dit met Clusius, die geboeid
is, net als hij, door 't bijenvolk dat onvermoeid
en nijver honing gaart. Ja, Godt voet alle creatvren.

Tjoet Nja Din

Zij haatte de vijand, die Atjehse vorstin,
bestreed ons te vuur en te zwaard,
getrouwen om haar heen geschaard
in het gevecht. Ze heette Tjoet Nja Din.

Haar was een treurig lot beschoren.
Wat dierbaar was, ging in de strijd verloren.
Verbitterd, verwilderd en vervuild zwierf ze rond,
totdat haar volk onthulde waar ze zich bevond.

Hoezeer heeft ze geleden onder dit verraad
van wie haar niet verliet. 't Was uit mededogen
met haar trieste, jammerlijke staat.

Zij, die ook dan nog krijsend in de aanval gaat.
Ze werd verbannen, voelde zich bedrogen.
Al wat haar restte was een diepe haat.

Het slot van Heidelberg

Wat ons verenigt werd hier ooit geschreven.
We zijn nog samen, maar de afstand is gegroeid.
Goethe minde Marianne. Hun liefde heeft gebloeid.
Hun Ginkgo is er nog, zij zijn uiteengedreven.

Nadien dacht zij hier terug aan oude tijden.
Goethe verdween. Haar liefde echter niet.
In steen staat haar verlies hier in een lied.
De tijdeloze kracht ervan ontroert ons beiden.

De overzijde van het dal. Zonnige vergezichten.
We kijken zwijgend naar de Neckar. Lentefeest.
Vanaf de Philosophenweg zie je het slot oplichten.

Ik heb graag deel aan wat ooit is geweest.
Dode gelieven leven voort in hun gedichten.
Heimwee. Gemis. Maar ik mis jou het meest.

Prince de Galle

Ik trof hier ooit een fel oranje orchidee
die op een vlam leek. Dat vergeet je niet.
Hij heette Prince de Galle. Een kleine heremiet.
Men nam hem zomaar uit de Andes mee.

Ik wist niet dat een bloem me zo kon binden.
Ontstak zijn vrome vuur ook iets in mij?
In de bergen van Peru was hij zijn God nabij,
maar in de hortus is hij nergens meer te vinden.

Waar is hij toch? Welk lot is hem beschoren?
Ik vraag de hortulanus. 't Lijkt wel of hij verbleekt.
'De Prince de Galle? Die hebben we verloren.'

Hij had hem graag nog langer voortgekweekt.
Laat foto's zien. Een vriendschap is geboren,
omdat hij net als ik een vriend mist die ontbreekt.

Ars Aemula Naturae

Langs 't pad vind ik een onbekende plant:
een introverte krans die kruipt, verwilderd,
zijn rode vruchten meesterlijk geschilderd.
Een droom die is gevallen uit Gods hand

en neerkwam in de duinen, in het zand.
Ik vind hem later afgebeeld in kleur:
verdwaald uit Zuid-Europa, fine fleur,
aardbeispinazie, zeldzaam in ons land.

Een dag nadien, een dagje naar Den Haag.
Oude bekenden zien, dat doe ik graag
in 't Mauritshuis. Het is vertrouwd gebied.

Maar 'Aardbeien' van Coorte ken ik niet.
Zo'n meesterwerk ervaren is een gunst –
natuur te evenaren, dat is kunst.

Goodbye to love

In memoriam Margie Bal (1948-1999)

Ze was zijn eerste liefde en ze leeft niet meer.
Een Indisch meisje. Hij kende haar van school.
Dat jaar schreef hij de naam van zijn idool
in z'n agenda, meer dan duizend keer.

Ze gingen naar de West Side Story samen.
Onmogelijke liefde, met een triest besluit.
Ze waren aangedaan. Zij brak in tranen uit,
waardoor ze inniger naar buiten kwamen.

Ze waren veertien toen ze hem verliet.
Meisjes van die leeftijd zijn vaak ouder.
Hij was te jong, maar dat begreep hij niet.
Lang voelt hij nog haar snikken op z'n schouder.

Ik heb je éénmaal in de verte teruggezien.
Een schim in regenjas, verdrietig en alleen,
die op de Pasar in de menigte verdween.
Dát beeld verlaat me niet sindsdien.

Aviodroom

Ik heb de Lockheed Neptune lief.
Ze vloog zo sierlijk boven de Noordzee
en in mijn dromen vloog ik mee,
de wereld in een hemels perspectief.

Keerde ze weer in het zonnegloren,
dan lag ik vóór de landingsbaan
en waagde het niet rechtop te staan.
Zo laag. Wat brulden die motoren!

Nu zie ik haar op een platform staan,
loop om haar heen, en raak haar aan.
Dat mag nu voor de eerste keer.

Weer samen met de dame uit mijn jeugd,
dat voelt vertrouwd. Het doet me deugd.
Zo mooi. Alleen… ze vliegt niet meer.

Na vijftig jaar

Voor Arno van Berge Henegouwen

Het vroor keihard. We gingen naar het strand.
Negentiendrieënzestig, op een dag
dat zelfs de branding stijf bevroren lag.
We keken vogels, vogelboek bij de hand.

We stonden boven op de duinenrand.
Jij zag een roodkeelduiker vliegen.
Ik zag de meisjes van een sportclub wiegen
met wat er wiegt aan meisjes. Naderhand

een koffie in de koffietent van Koos.
Die is nu dood. Tijd is genadeloos.
Moeilijk om dit alles bij elkaar te krijgen

voor een reünie. Die meisjes? Graag zou ik ze
vragen, al zijn ze ver voorbij de menopauze.
Om van die roodkeelduiker maar te zwijgen.

II.

Intermezzo

Afscheid

Klinkers vormen graag een straat.
Opeens ontbreekt er een.
Het gat dat hij dan achterlaat.
Beteuterd staan zijn medeklinkers eromheen.

Vondelpad

(Ouderkerk aan de Amstel)

Ik ben de hoogbegaafde Vondelpad.
’k Wist niet dat ik het in mij had,
want hoewel niemand mij gelooft,
ik ken de hele Gijsbrecht uit m’n hoofd.

Burgerweeshuispad

(Amsterdam)

Ik ben de Burgerweeshuispad.
Ik wou dat ik een vader had.
Maar wat mij nog het meest verdriet:
een moeder heb ik ook al niet.

Duitse wolf

Was ist hier alles wunderbar!
Ich bin in Holland, in Groningen sogar!
Es gibt nur eine Beschwerde.
Was schüttelt hier die Erde!
Er wurde blass, er wurde bleich.
Sofort wieder Heim ins Reich!

De familie Nijlgans

Misschien dat het u ontglipte,
Maar wij zijn moslims uit Egypte.
We hóeven helemaal geen bed, bad, brood.
We zijn al blij met een boerensloot.

Twee variaties op een bekende limerick

Roermond

Er was eens een bisschop in Roermond
Die helemaal naakt voor een hoer stond
Maar zijn mijter en staf
Die deed hij niet af
Omdat er die hoer dat zo stoer vond.

Zoelmond

Er was eens een rabbi in Zoelmond
Die helemaal naakt in zijn sjoel stond
Maar boven op zijn kop
Hield hij zijn keppeltje op
Omdat er zijn troel dat zo zwoel vond.

Warmond

Een kale dame in Warmond
Die helemaal naakt in een bar stond
Had toch een toupet
Op haar knikker gezet
Omdat ze dat bloot toch te bar vond.

III.

Langs de Amstel:
Kwatrijnen

Fietsen 1

Ik volg steeds dezelfde stroom.
Van dit water weet ik elke bocht.
Vind blind mijn weg, als in een droom,
en zo vergeet ik wat ik zocht.

Fietsen 2

De zon staat daar, de zon staat hier.
De Amstel is een bochtige rivier.
Eerst vleugels, en dan tegenwind.
Wie dat niet weet heeft niet bemind.

Dooi

De vorst verloor zijn trots.
Waar blijft de lente toch?
Zelfs niet één zwaluw nog.
Maar wel: de laatste schots.

Januari

Vrouwen met hun voordeur open
zitten in de gang te zonnen.
't Lijkt of de lente is begonnen.
Gratis geluk kun je niet kopen.

Februari

De buizerd nog in winterkleed.
De bruine geit al zwanger.
Voor wie dat niet te duiden weet,
duurt elke winter langer.

Voorjaar

Kastanjeknoppen staan op springen.
Groot hoefblad wringt zich uit de grond.
Obsceen, vitaal, gretig en gezond.
Wat leeft, is niet meer te bedwingen.

Pingelenburg

Buitens werden niet gespaard.
Gesloopt. De misdaad is verjaard.
Waar het stond, dat weet ik wel.
Het bleef bewaard als aquarel.

Standbeeld van Rembrandt

Schetst hij wat ik nu zie?
Die horizon bestaat niet meer.
Toch lukt het hem steeds weer.
Geknield, maar zonder evenknie.

Maart

De vrouw die een poes draagt,
lacht naar een kind op een fiets.
Vrede is wat veel gevraagd,
maar ’t is het begin van iets.

Bij het Kalfje

Ooievaar op lantarenpaal,
Het is een wereldwonder.
En niet eens voor de eerste maal.
Hij scheet 'm compleet onder!

Onheil

Het ratelt ergens uit een boom.
Alsof iemand op mij schiet.
Net zo echt als in een droom.
Ik hoor een specht. Ik zie hem niet.

Troost

Dit tranendal, ’t is niet te doen.
Zoek troost waar je maar kan.
Zo’n treurwilg, met dat jonge groen,
daar word je vrolijk van.

Stel

Gelijk, en toch weer niet.
Zoals bij man en vrouw.
Twee reigers in het riet.
Eén zilver, en één blauw.

Samen?

Ik zag twee zwanen, zij aan zij,
opstijgen in de voorjaarslucht.
Zo sterk in hun vereende vlucht.
Ik hoopte even: dat zijn wij.

Spinoza op Tulpenburg

Ik ga de paal der ballingen voorbij.
De filosoof loopt in zichzelf te praten.
Waarom moest hij de stad verlaten?
Terugkeren kan hij niet. En wij?

April

De futen baltsen naar behoren.
De uiver kleppert op zijn nest.
Drieduizend lammetjes geboren.
Dit is in orde. Nu de rest.

Pasen

Pinksterbloemen al volop.
’t Is nog geen Pasen echter.
Dit is de wereld op z’n kop.
Nou ja. Het kon wel slechter.

Mei

Afzonderen. Opsluiten.
Hun lot benauwde mij.
De paarden zijn weer buiten
in hun vertrouwde wei.

Zwemmen 1

Vanaf de kant ga ik te water.
Het is veel dieper dan ik dacht.
Kom ik er uit? Heb ik de kracht?
Zwem jij nou maar. Dat zien we later.

Zwemmen 2

Dankzij m'n geheime trapje,
stil op de bodem neergevlijd,
is klimmen nu een kleinigheid.
Ik zeg niet wáár, dat snap je.

Wester-Amstel

De reiger in de beeldentuin.
Niet slecht getroffen. Best wel goed.
Zo rafelig. Z'n snavel schuin.
Hij blijkt van vlees en bloed.

Vrouw op de voorplecht

Als groet haar armen uitgespreid
naar ’t blauw van de oneindigheid.
Dan lacht ze en ze zwaait naar mij.
De zomer zelf vaart hier voorbij.

Juli

Een tafeltje tussen het riet.
Bejaarden die domino spelen.
Exotische taferelen.
In december zie je dat niet.

Oostermeer

Van verre bracht men vogels mee.
Achter het strenge buiten, rozezacht,
flamingo-parade in negligé.
Koele façade, zwoele nacht.

Beth Haim

Hier liggen dertigduizend joden,
gezegend met een vroeger leven.
Hun is veel bespaard gebleven.
Voor altijd veilig zijn de doden.

Oostwaarts

Duizend ganzen in formatie.
Dit geweld is niet te keren.
Hoezo vrede? Capitulatie?
Ze gaan Duitsland bombarderen.

Café De Zwarte Kat

Een terrasje aan het water.
Hoe tevreden zit ik hier
met een pen en met papier
en een pilsje voor mijn kater.

Dilemma

Ik vond een gave ganzenveer.
Daar kun je goed mee schrijven.
Ja, maar dan verslijt hij weer.
Wat mooi is, moet zo blijven.

Pastorie

Als ik de kerk van Nes passeer
Denk ik dat ik zijn stem weer hoor.
Dan zie ik daar mijn vader weer.
Hij borrelt er met de pastoor.

Beeld in Nes

Aan de Amstel neergestreken.
Twee dames, elegant in brons,
Twee eeuwen dood en toch bij ons,
Betje Wolff en Aagje Deken.

De veerman van Nessersluis

Soms ga ik naar de overkant.
Ben ik voor hem een vaste klant?
Hij voer net weg, die zomerdag,
maar keerde terug toen hij me zag.

Waterlelie

Een opgedoken hapje?
Je legt ’t op zo’n blad.
Dat eet plezierig, snap je?
Zo doet dit koetje dat.

Oude koeien

Ze houden van een pretje.
De boer die haar eruit trok, zei:
‘’t Gebeurt wel vaker in de wei,
ze dronk en kreeg een zetje.’

Oktober

De koeien, die keren
hun kont naar de wind.
Je kunt nog wat leren
als ’t najaar begint.

Langs de Waver

Of ik mijn lot geduldig draag?
Soms neem ik het in eigen hand.
Ik trek de ophaalbrug omlaag.
Ik fiets graag aan de overkant.

Fort Abcoude

Geelgrijs is de novemberlucht.
Geen hinder van de kou.
Twee ijsvogels in felle vlucht.
Hartverwarmend blauw.

Winter

De vorst beheerst het buiten.
De flamingo's zijn naar binnen.
IJs. Bloemen op de ruiten.
Afsluiten. Opnieuw beginnen.

Memento mori

‘Let op! Vogels op de rijbaan’
krijgt zin in het voorbijgaan,
daar ik, al fietsend, keer op keer,
eer minder koeten zie dan meer.

IJs

Wat was, komt niet net zo weerom.
Dat maak je mij niet wijs.
Waar ik nog deze zomer zwom,
ligt nu een laagje ijs.

December

Soms sneeuwt het even.
Zie hen in het weiland staan.
Wie er ook zijn weggegaan,
De ooievaars, die bleven.

Rozen

Ze zijn gedoemd om te verliezen.
Eén staat er nog in knop.
De nachtvorst zal ook haar bevriezen.
Blijf proberen. Geef niet op.

Dooi

De vorst behoort tot het verleden.
Nu sneeuwklokjes, zoals het moet.
Wie overleefde, is tevreden.
De kraai pikt in een dode koet.

Niet bang voor de dood

Sterven is opgaan in rook.
Mijn grootvader kon het.
Mijn vader kon het.
Daarom kan ik het ook.

In memoriam

't Is volbracht. Het boek is af.
Hij stak gerust zijn voet in 't graf,
vlakbij de Amstel, waar hij zwom
tot op vrij hoge ouderdom.

Nawoord

Peter van Zonneveld werd geboren te Leiden op 3 september 1948, als zoon van Johannes Antonius Maria (Jan) van Zonneveld (1922-1995) en Wilhelmina Antonia Maria (Wil) Goddijn (1923-2009). In later tijd zou hij terugblikken op onbekommerde kinderjaren. Vijftien maanden voor hem was zijn broer Hans geboren en in 1952 kwam er nog een zusje bij, Linda, die zich later Lodewijk is gaan noemen. Daarmee was het gezin compleet. Peter groeide op in een katholiek milieu en ging elke week naar de mis, maar zijn ouders waren niet streng in de leer. In de kerstnacht werden de kinderen gewekt om naar de mis in de Lodewijkskerk te gaan. Die witte, helverlichte kerk met brandende kaarsen, wierook en gezang vond hij prachtig. Toen hij als vijfjarige rond kerstmis een oorontsteking kreeg en zijn oor moest worden doorgeprikt, nam hij het kindje Jezus uit zijn ouders' kerststal in zijn broekzak mee: 'Ik klemde het stevig in mijn vuist om de beproeving te doorstaan. De suggestie dat hij me hielp, gaf me kracht.' Toen hij acht was, deed hij de Eerste Communie, en in die tijd is hij ook een blauwe maandag misdienaar geweest.

Peters vader liet zijn zoon al vroeg kennismaken met de Leidse musea. Hij vertelde hem ook over Leidens Ontzet en nam hem mee naar de Lakenhal om hem de originele hutspotketel te laten zien. Toen Peter een jaar of tien was, mocht hij soms op zondag naar het Museum voor Volkenkunde, waar educatieve films werden vertoond. Ook vergezelde Peter zijn vader al op jonge leeftijd naar de Hortus Botanicus. Daar werden de eerste zaadjes geplant voor

zijn latere voorliefde voor geschiedenis en botanische tuinen.

In 1952, als vierjarige, bezocht Peter de kleuterschool aan de Potgieterlaan, bij de nonnen. Vanaf 1954 ging hij naar de Pacellischool aan de Damlaan. In de hal stond een kist waarin leerlingen melkdoppen verzamelden voor de missie. Peter herinnerde zich dat toen de paus in 1956 tachtig werd, de leerlingen hem allemaal een felicitatiebrief moesten schrijven met gele inkt op wit papier, de pauselijke kleuren.

In deze tijd begon Peter te lezen, veel te lezen. Elke zaterdag gingen zijn broer en hij met hun vader naar de bibliotheek. Ze mochten dan ieder drie boeken uitzoeken, maar daar had Peter niet genoeg aan. In de derde klas, rond zijn negende, leende zijn juffrouw hem het boek *De overwintering op Nova Zembla*. Hierdoor geïnspireerd begon hij op zijn vaders typemachine zelf ook een boek te schrijven. Peter was ook al vroeg een verzamelaar en legde een indrukwekkende collectie Dinky Toy-autootjes aan. Daarover was hij zo enthousiast dat hij zijn zusje zover kreeg dat ze *haar* zakgeld aan *zijn* verzameling wilde besteden.

In de vierde klas werd Meester Van der Laan zijn onderwijzer. Hij kon prachtig vertellen over de vaderlandse geschiedenis. Bij de verhalen over de dood van Johan van Oldenbarnevelt of de moord op Willem van Oranje zat Peter op het puntje van zijn stoel. 's Avonds vertelde hij zijn zusje dan wat hij die dag had gehoord. Dat deed hij zo geestdriftig dat zij zich ook voor geschiedenis ging interesseren.

De vijfde en zesde klas volgde Peter op de lagere school op Rapenburg 48. Daaraan is een bijzondere geschiedenis verbonden. Toen hij in de zesde klas zat, beweerde zijn onderwijzer dat Napoleon nooit in Leiden was geweest. De elfjarige Peter stak zijn vinger op en zei dat dit niet klopte, maar de onderwijzer bleef ontkennen. Thuis vroeg Peter of hij gelijk had. Zijn vader haalde een boek uit de kast waaruit niet alleen bleek dat Napoleon in Leiden was geweest, maar zelfs dat hij op 24 oktober 1811 de sleutels van de stad in ontvangst had genomen op Rapenburg 48, 'thans R.K. Jongens-school'. De volgende dag liet Peter trots het boek zien, maar de meester was er niet blij mee. Twee dagen later nam die een elektriseermachine mee en wees Peter aan als vrijwilliger. Hij moest de klosjes vasthouden en voelde dat de stroomstoten steeds heviger werden: 'Ik begreep meteen dat hij wraak op mij wilde nemen en dat gunde ik hem niet. Dus hield ik vol. Het was een wijze les voor een elfjarige: dat je niet te veel met je kennis te koop moet lopen…'

Na de zomer van 1960 ging Peter naar het R.K. Lyceum Sint Bonaventura in de Mariënpoelstraat, een door paters franciscanen geleide school. Een van hen vierde die herfst zijn zilveren jubileum. Om daarbij stil te staan nam hij alle leerlingen mee naar de bioscoop. In het Luxortheater aan de Stationsweg draaide *De zaak M.P.* (1960), over het beeldje van Manneken Pis in Brussel dat gestolen werd. Peter had de film al met zijn broer gezien, inclusief het voorprogramma waarin een fractie van een seconde een naakte vrouw te zien was: 'Daar zaten we, honderden jongens en een

handvol paters. We keken sprakeloos toe. Eerst was het stil, maar toen brak er een donderend gejuich los, dat minutenlang aanhield. Wat die paters ervan vonden, weet ik niet. Zeker is echter dat een priesterjubileum zelden met meer vreugde is gevierd.'

Rond zijn twaalfde begon Peter naar eigen zeggen aan het geloof te twijfelen. In de kerk zat hij zich vaak te vervelen: 'Daar had ik iets op gevonden. In die tijd las ik graag Biggles-boeken. Daar deed ik dan een grauwe kaft omheen, waar ik "De weg naar Christus" op schreef.' Zo kon hij ongestoord lezen. Toen hij veertien was, gaf de pater-rector les over de belangrijkste wereldgodsdiensten. Dat zette Peter aan het denken. Als er zoveel 'ware' religies waren, dan moesten ze allemaal wel verzonnen zijn, realiseerde hij zich plotseling. Thuis meldde hij dat hij voortaan niet meer naar de kerk wilde gaan, maar daar was zijn vader het niet mee eens. Om conflicten te vermijden ging hij vanaf nu op zaterdagen in zijn eentje naar de avondmis van zeven uur. In werkelijkheid zat hij dan elke week een uurtje te lezen in een restaurant.

Peter was een populaire jongen met veel vrienden. Op school ontmoette hij Boudewijn Büch. Het markeerde het begin van een bijzondere vriendschap. Samen maakten ze deel uit van de redactie van schoolkrant *De Vonk*, waarvan Büch hoofdredacteur was. In diezelfde periode werd Peter gegrepen door het werk van Godfried Bomans, aan wie hij veel verschuldigd was; als eerbetoon zou hij later diens verzameld werk helpen uitgeven. In de zomer van 1959 las hij voor het eerst Bomans' *Erik of het klein insectenboek* en later volgden ook diens opstellen. Het was Bomans die Peter op het spoor zette van

Willem Bilderdijk, Charles Dickens, Nicolaas Beets en Piet Paaltjens, die later een belangrijke rol in zijn leven zouden gaan spelen. In de schoolkrant publiceerde hij al een lofdicht op Bilderdijk. Goethe was een andere favoriet. 'Ik probeerde', schreef hij later, 'Boudewijn Büch voor Goethe te interesseren, hetgeen aardig is gelukt, en schonk hem zijn eerste Eckermann, *Gespräche mit Goethe*, mijn lievelingsboek.'

Tijdens de zomer van 1965 was Peter met zijn ouders in Londen. Daar bezocht hij het Dickens House, waarover hij een enthousiast stuk in de schoolkrant schreef. Zijn tekst stuurde hij op naar de Dutch Dickens Fellowship, waarvan Bomans voorzitter was, met de vraag of hij lid mocht worden: 'Zo liep ik op een zaterdagmiddag in de zomer van 1966 van station Overveen naar "Kraantje Lek", waar de *Dickensians* bijeenkwamen.' De dames en heren op leeftijd ontvingen hem welwillend. Meteen na de opening zei Bomans dat zich in hun midden een jongeling bevond die zo vrijpostig was geweest om te verzoeken lid te mogen worden van dit 'illustere genootschap'. Hij verzocht hem dit nader toe te lichten. Daarop klom Peter, net als Pickwick uit Dickens' *Pickwick Papers*, op zijn stoel en vertelde dat hij zoveel van Dickens hield en waarom. Toen hij ging zitten, zei Bomans streng: 'Dat is allemaal wel mooi en aardig, maar hoeveel boeken van Dickens hebt u eigenlijk gelezen?' Toen hij acht titels had genoemd, wierp Bomans zijn armen vertwijfeld in de lucht en riep: 'Hou op! Hou op! Zoveel hebben we er zelf nog niet eens gelezen!'

In december 1966 was Peter aanwezig bij de viering van het tienjarig bestaan van de Dutch

Dickens Fellowship. Ruim vijftig *Dickensians* dineerden in een restaurant op de Breestraat. Peter vond het schitterend. Er werden tal van toespraken gehouden. Ook het jongste lid voelde zich geroepen iets te zeggen. Hij legde een verband tussen Dickens en Leiden en vertelde hoe drie studenten uit de negentiende eeuw besloten hadden Dickens na te volgen, waar we onder meer de *Camera Obscura* aan te danken hebben. Peter schreef een verslag over de avond, dat op 13 december 1966 in de *Leidsche Courant* verscheen. Een paar dagen later ontving hij een brief met complimenten van Bomans, waar hij ontzettend trots op was.

Studententijd

Omdat Peter erg van lezen hield, begon hij in 1967 aan een studie Nederlandse Taal- en Letterkunde in Amsterdam, waar hij op kamers ging. Een van zijn jaargenoten was Adriaan van Dis. In die dagen was het er politiek erg onrustig. Peter maakte de Maagdenhuisbezetting van studenten die meer inspraak eisten in het universiteitsbestuur, van dichtbij mee. In mei 1969 moest hij een mondeling tentamen afleggen. Toen hij hoorde dat studenten het Maagdenhuis hadden bezet, ging hij ernaartoe, maar omdat hij wel zijn tentamen wilde doen, verliet hij het Maagdenhuis vlak voordat het door de politie werd ontruimd. De volgende ochtend slaagde Peter voor zijn tentamen, en vlak erna liftte hij naar Frankrijk om de stranden van Normandië te aanschouwen.
Dat wilde hij al sinds zijn veertiende, toen hij *The Longest Day* had gezien. De Tweede Wereldoorlog was een van Peters fascinaties; hij bleef zich er zijn leven lang in verdiepen.

Omdat de studie Nederlands hem niet veel tijd kostte, ging Peter er biologie bij studeren. Vlak daarvoor had hij in de Leidse Hortus botanicus, samen met Boudewijn Büch, de schoonheid van de botanie ontdekt. Biologie was een zware studie. Elke ochtend volgde hij van negen tot één college en elke middag was er van twee tot vijf practicum. Zijn belangstelling ging vooral uit naar plantkunde. Tot zijn eigen verrassing slaagde hij aan het einde van het jaar voor zijn propedeuse, en hij besloot de studie biologie voort te zetten.

Na het behalen van zijn kandidaats Nederlands zwaaide hij om naar vergelijkende literatuurwetenschap, omdat hij behoefte had aan een breder perspectief. Dat kreeg hij dankzij professor Jan Kamerbeek jr., die hij als zijn leermeester beschouwde. Drie jaar lang volgde Peter Kamerbeeks colleges. Hij was diep onder de indruk van diens eruditie, nam zich voor dat hij net als hij wilde worden en raakte met hem bevriend.

In 1973 was het proefschrift van Willem van den Berg over de ontwikkeling van de term ‘romantisch’ in Nederland verschenen. Samen met Boudewijn Büch schreef Peter er een recensie van in *Forum der Letteren* (1974). Daardoor geïnspireerd besloot hij een scriptie te schrijven over Goethe en de Romantiek. Bekend is Goethes uitspraak: ‘Das Klassische nenne ich das Gesunde und das Romantische das Kranke.’ Peter wilde uitzoeken of Goethe inderdaad al het romantische veroordeelde. Met een beurs van de faculteit kon hij een paar weken onderzoek doen in de Arbeitsstelle des Goethe-Wörterbuchs in Hamburg. Zodoende stapte hij in het voorjaar van 1975 in de

trein. Dankzij de daar aanwezige kaartenbakken vond hij ruim honderd plaatsen waar Goethe 'romantisch' gebruikt. 's Middags wandelde hij door de *Botanischer Garten* of bezocht hij de Hamburger Kunsthalle, waar hij de doeken van Caspar David Friedrich bewonderde. 's Avonds ging hij naar de Schouwburg. Daar viel hij, vanwege zijn lange haar, nogal uit de toon. De eerste keer dat hij in Hamburg een kaartje kocht, beet de dame achter de kassa hem toe: 'Frisieren Sie sich etwas für heute Abend!' Dat deed hij niet, met als gevolg dat de overige bezoekers hem als een paria behandelden.

Terug in Amsterdam schreef Peter zijn scriptie; hij publiceerde er een artikel over in *De Gids*. Op 1 september 1975 studeerde hij cum laude af. Gekleed in jacquet, zonder das, maar met een zwart geknoopt sjaaltje en in het knoopsgat een zonnebloem kreeg hij die dag door Kamerbeek zijn bul overhandigd.

Medewerker in Leiden

Een dag later startte hij als medewerker bij de opleiding Nederlands in Leiden, waar professor Hans Gomperts toen de scepter zwaaide. Omdat Peter vlak daarvoor een hersenschudding had opgelopen, kon hij niet naar Leiden komen voor het sollicitatiegesprek. Daarom kwam de commissie naar hem. Toen die hem vroeg wie zijn favoriete schrijvers waren, noemde hij Jan Wolkers en Harry Mulisch. Gomperts was van mening dat dit 'middelbare-schoolvoorkeuren' waren, maar hij vond Peter 'een interessante jongen', omdat hij ook biologie studeerde. Bovendien wekte hij niet de indruk een 'radikalinski' te zijn.

Van 1975 tot 1981 had Peter een halve baan; daarna kreeg hij een volledige aanstelling. Hij zou tot aan zijn pensioen in 2013 als universitair docent moderne Nederlandse letterkunde in Leiden werkzaam blijven. Vanwege zijn drukke bezigheden staakte hij zijn studie biologie. Zijn nieuwe baan paste goed bij hem: hij vond het leuk om hoor- en werkcolleges te geven en om artikelen te schrijven, en hij gaf graag lezingen. Omdat hij van de negentiende-eeuwse literatuur hield, ging hij daarover doceren: vooral over de auteurs die hij dankzij Bomans had leren waarderen, zoals Beets en Bilderdijk, maar ook over onderwerpen als de Romantiek, negentiende-eeuwse leescultuur, vampirisme, almanakken, kinderboeken, en nog veel meer.

Op de middelbare school had hij het al leuk gevonden om uit te zoeken waar schrijvers hadden gewoond. Peter was van mening dat een geleerde niet alleen maar op zijn kamer moest zitten, maar ook om zich heen moest kijken. Generaties studenten nam hij mee op literaire wandelingen (en later boottochten). Leiden was voor hem één groot openluchtmuseum. Elk jaar weer vertelde hij smakelijke anekdotes alsof hij dat voor het eerst deed. Bijvoorbeeld over de stokdove echtgenote van professor Jona Willem te Water die, toen in 1807 een schip vol buskruit explodeerde met een klap die tot in Friesland te horen was, opkeek van haar breiwerkje en vroeg: 'Zei u iets, Te Water?' Over de opiumverslaafde Bilderdijk, die regelmatig een warm schoteltje op zijn hoofd legde en er een doek omheen bond ter bestrijding van zijn hoofdpijn. Of over Karel van 't Reve, die op een winterdag met zijn auto het Rapenburg was

ingereden, waarop een Leidenaar een ladder in het water plaatste en de legendarische woorden sprak: 'Kom eruit, klootzak!'

Die passie voor literaire plaatsen van herinnering kon Peter ook op andere manieren kwijt. Als bestuurslid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde liet hij op verschillende plekken in de stad gevelstenen aanbrengen. In 1982 werd Peter gevraagd om voor de literaire reisgids van Querido het hoofdstuk over Leiden en omstreken te schrijven. Ook voor zijn uitgave van *Het dagboek van de student Nicolaas Beets 1833-1836* (1983) zocht hij uit waar Beets' vrienden, professoren en medestudenten hadden gewoond. In die editie vermeldde hij van iedereen die werd genoemd, het geboorte- en sterfjaar, en gaf hij biografische informatie. Dat was een monsterklus in een tijd zonder internet, al zag niet iedereen het belang ervan in. Kees Fens schreef in *de Volkskrant* smalend over de 'wetenschappelijk georganiseerde verrijzenis van de doden'. Maar Peter ging onverstoord door op de ingeslagen weg. In 1985 kwam *Een literaire wandeling door Leiden* uit. Nadien volgden nog boekjes over Jan Wolkers en François HaverSchmidt.

In de jaren zeventig trok hij veel op met Marita Mathijsen. Zij vonden elkaar in hun voorliefde voor de negentiende eeuw en ergerden zich eraan dat er in hun studie wel aandacht was geweest voor Multatuli en de Tachtigers, maar dat literatuurhistorici auteurs als Beets, Van Lennep en De Schoolmeester miskenden. Samen stonden ze in 1976 aan de wieg van de Werkgroep De Negentiende Eeuw (nu De Moderne Tijd). Peter wist die onder te brengen bij

de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en er subsidie voor te krijgen. In mei 1977 verscheen het eerste nummer van het tijdschrift *De Negentiende Eeuw*, en in november van datzelfde jaar vond het eerste van de tot op de dag van vandaag jaarlijks terugkerende symposia plaats.

De Werkgroep en de activiteiten die daaruit voortkwamen, zorgden voor een nieuwe visie op het lang verwaarloosde tijdvak. Peter speelde daar een grote rol in. Niet alleen publiceerde hij vele artikelen, ook nam hij het initiatief voor de uitgave van een Negentiende-eeuwreeks: een serie heruitgaven van negentiende-eeuwse teksten. Ook begon hij, op uitnodiging van Adriaan van Dis, voor *NRC Handelsblad* te schrijven. Op een dag zei Van Dis: 'Je houdt toch zo van botanische tuinen? Wil je daar niet over schrijven voor de Achterpagina?' Dat deed hij en het resulteerde in vele tientallen artikelen, waaruit het boek *Aardse paradijzen* (1985), over botanische tuinen in Europa en Azië, tot stand kwam. Later ontstonden op die manier *Behouden huizen, in literatuur, wetenschap en kunst* (1989) en *Romantische reizen. Omzwervingen in de negentiende eeuw* (1991). Dankzij die artikelen op de Achterpagina maakte een breder publiek kennis met Peters talent voor het vertellen van verhalen en smakelijke anekdotes.

Vanaf de jaren tachtig kreeg Peter er een tweede onderzoeksbelangstelling bij: de Nederlands-Indische Letteren. Het was Gerard Termorshuizen die zijn interesse daarvoor opriep. Termorshuizen was verbonden aan het KITLV en was bezig om de romans van de Indische journalist P.A. Daum opnieuw uit te geven. Hij schonk Peter een exemplaar van *Uit de*

suiker in de tabak (1884). Dat viel bij hem zo in de smaak dat hij in korte tijd alle tien koloniale romans van Daum las. In Peters woorden: 'Mijn enthousiasme was enorm. Ik wijdde er een paginagroot artikel aan in de krant en besloot een werkgroep over dit onderwerp te geven.' Dat alles leidde weer tot het geven van nieuwe werkgroepen en tot tientallen scripties op dit gebied.

In 1985 richtte Peter de Werkgroep Indisch-Nederlandse Letterkunde op. Hij heeft zelf beschreven hoe dat ging. Op 14 februari 1985 ging hij langs bij Rob Nieuwenhuys. Peter kende hem al, maar nu had Nieuwenhuys gehoord dat Peter ook met Indië bezig was. Het leek Peter een leuk idee om Reggie Baay, die net bij hem was afgestudeerd op een Indisch onderwerp, mee te nemen. Peter stelde Nieuwenhuys voor een werkgroep op te richten waar iedereen die belang stelde in de Indisch-Nederlandse letterkunde, zich bij kon aansluiten. Nieuwenhuys vond het een goed idee. Met een priemende vinger wees hij naar Peter en zei: 'Jij wordt voorzitter!' Vervolgens wees hij naar Reggie Baay en riep: 'En jij wordt secretaris!'. 'En zo', schreef Peter later, is onze Werkgroep geboren, daar op Stadionweg 98 tweehoog in Amsterdam'.

Vanaf dat moment organiseerde Peter meerdere keren per jaar lezingenmiddagen en symposia. In 1986 verscheen het eerste nummer van het tijdschrift *Indische Letteren,* dat tot op de dag van vandaag bestaat. En net zoals hij had gedaan met de Negentiende-eeuwreeks, startte hij een Indische Letteren-reeks met heruitgaven van romans. Zelf begon hij ook over Indië te publiceren, in *Indische Letteren* en in boekvorm. Zo verscheen in

1995 zijn *Album van Insulinde. Beknopte geschiedenis van de Indisch-Nederlandse literatuur*. Met Bert Paasman stelde hij twee bloemlezingen samen: *De sarong van Adinda. Liefdespoëzie uit Insulinde* (1992) en *Album van de Indische poëzie* (2014), en met Olf Praamstra maakte hij het boek *Omstreden paradijs. Ooggetuigen van Nederlands-Indië* (2010). Ook publiceerde hij enkele novellen waarin Indië een rol speelt: *Het geheim van de Leidse Hortus* (1990) en *Het stempel van Batavia* (1991).

Dankzij zijn gedrevenheid en enthousiasme wist Peter jonge mensen te mobiliseren voor de negentiende eeuw en de Indische Letteren. Ook anderen stimuleerde hij om actief te worden in 'zijn' Werkgroepen. Als er soms conflicten dreigden, probeerde hij de boel bij elkaar te houden, vaak met succes. In 2010 werd Peter voor zijn vele verdiensten op het gebied van de Indische Letteren benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau. Peter bleef zevenendertig jaar voorzitter; in 2022 werd hij erevoorzitter.

Omdat hij zoveel tijd aan de Indische Letteren besteedde, duurde het lang voordat hij zijn proefschrift *De Romantische Club. Leidse student-auteurs 1830-1840* voltooide. Als promotor trad Ton Anbeek op. Op 29 april 1993, om 15.15 uur, verdedigde hij zijn dissertatie in het Groot Auditorium van het Academiegebouw. Daarin gaf hij op basis van eerdere artikelen een overzicht van het Leidse literaire leven tussen 1830 en 1840, toen student-auteurs als Nicolaas Beets en Johannes Kneppelhout nationaal de aandacht op zich vestigden en zich verenigden in de Rederijkerskamer voor Uiterlijke Welsprekendheid. Vanwege de romantische voorkeuren van de leden

werd die door anderen smalend de ‘Romantische Club’ genoemd. Ook besteedde Peter aandacht aan de Belgische Opstand en aan de studentenmaskerade van 1835.

In de jaren daarna bleef hij zich bezighouden met de negentiende eeuw en met de Indische Letteren. Bij bijzondere gelegenheden, zoals een herdenking van een schrijver, schreef hij wel eens een gedicht. Niet voor niets hebben de in deze bundel opgenomen sonnetten vooral betrekking op die twee onderwerpen.

De latere jaren

Ik leerde Peter kennen toen ik in 2002 in Leiden Nederlands ging studeren. Op zaterdag 23 november 2002 overleed Boudewijn Büch aan een hartstilstand. De maandag erop zat ik als eerstejaars in Peters college en was ik er getuige van hoe hij met tranen in zijn ogen een ode bracht aan hun vriendschap, die vijfentwintig jaar had geduurd. Samen hadden ze vele reizen gemaakt, onder meer naar Berlijn, Londen en Weimar. Die ochtend haalde Peter herinneringen op aan hun middelbare schooltijd, aan Büchs aanstekelijke enthousiasme, aan zijn hartelijkheid, onnavolgbare humor en trouw, maar ook aan zijn eigenaardigheden. In 1991 waren ze gebrouilleerd geraakt, maar daar ging Peter niet op in. De breuk met Büch is een bittere ervaring geweest, maar Peter wilde niet dat hun conflict de mooie herinneringen overschaduwde. In 2013 schreef hij voor het *Jaarboek* van de Maatschappij een liefdevol levensbericht van zijn oude vriend. En aan de door Eva Rovers geschreven biografie *Boud* (2016) verleende hij grootmoedig zijn medewerking.

Toen ik in 2007 een promotieplaats verwierf, werd Peter mijn dagelijks begeleider. Meerdere keren per week wandelden we door de Leidse Hortus en dronken we koffie bij de Faculty Club. Ik vertelde hem dan wat ik had gelezen, wat bij hem allerlei associaties teweegbracht. Vaak heb ik me verbaasd over zijn fenomenale geheugen. Als promovendus nam ik deel aan de excursies die Peter sinds 1991 organiseerde naar steeds een andere plaats. Het meest memorabele moment was de keer dat we het graf van de jonggestorven dichter Elias Annes Borger in Katwijk bezochten. Peter las diens ode *Aan den Rhijn* voor en raakte daarbij net zo ontroerd als mevrouw Dorbeen in ‘De familie Stastok’ in de *Camera Obscura*.

Na mijn promotie werd ik postdoc in Berlijn. Intussen hadden we het plan opgevat om samen een biografie van Bilderdijk te schrijven, waaraan Peter al decennia eerder met Büch was begonnen. Peter zocht me op in Berlijn. Van daaruit reisden we naar Weimar, waar we de hoofdstukken van ons boek in wording bespraken. Onze biografie *De gefnuikte arend. Het leven van Willem Bilderdijk* zag in 2013 het licht en werd een jaar later bekroond met de Erik Hazelhoff Biografieprijs en met de Gerrit Komrij-prijs.

Datzelfde jaar ging Peter met pensioen. Op 6 september 2013 gaf hij zijn afscheidscollege onder de titel: ‘“Vaarwel mijn lieve Julius!” Schrijverszonen in Indië’. Bij die gelegenheid kreeg hij de bundel *Ellendige levens. Nederlandse schrijvers in de negentiende eeuw* (2013) aangeboden. In 2016 werd Peter benoemd tot erelid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden. In de jaren daarna bleef hij actief, al deed hij het wat rustiger aan. Nu was er meer tijd om leuke

uitstapjes te maken, tentoonstellingen te bezoeken, een goed glas bier te drinken, of om in zee of in de Amstel te zwemmen.

Peter was een bon vivant en een levensgenieter, die van alles hield wat het leven te bieden heeft (en daarin soms moeilijk maat kon houden), zoals lekker eten, drank en boeken. Er was geen muur in zijn huis waar geen boeken stonden. Maar hij hield ook van vrouwen, kostuumdrama's, en van de natuur. Elk jaar zong hij in de Leidse Hortus hetzelfde liedje: 'Schneeglöckchen im Februar, Goldregen im Mai.' De natuur was een troost, en zette hem regelmatig aan tot het schrijven van korte verzen, meestal kwatrijnen.

Op 14 oktober 2025 kreeg Peter te horen dat hij ongeneeslijk ziek was. 'Ik ben niet in paniek', appte hij, en hij schreef, verwijzend naar Winston Churchill: 'The beginning of the end.' Peter had gehoopt dat hij nog meer tijd van leven had gehad, onder meer om het veertigjarige bestaan van de Werkgroep Indisch-Nederlandse Letterkunde bij te wonen, maar zijn gezondheid ging razendsnel achteruit. Op 7 november werd hij opgenomen in een hospice in Ouderkerk aan de Amstel. Bang voor de dood was hij niet. Al eerder had hij me verteld dat hij het leven zag als een bloem, die tot bloei komt en afsterft. Zijn vader en grootvader hadden het gekund, dan zou hij het ook kunnen. Op donderdag 20 november 2025 is hij om 20.00 uur overleden, en negen dagen daarna hebben we hem naar zijn laatste rustplaats op Zorgvlied gebracht.

Rick Honings

Inhoud

I. Sonnetten

Een dichter op het Rapenburg 7
Bilderdijk in Haarlem 8
Lodewijk Napoleon 9
De zwarte tijd 10
Ode aan De Schoolmeester 11
Snikken en grimlachjes 12
Mendel 13
Hortus Clusianus 14
Tjoet Nja Din 15
Het slot van Heidelberg 16
Prince de Galle 17
Ars Aemula Naturae 18
Goodbye to love 19
Aviodroom 20
Na vijftig jaar 21

II. Intermezzo

Afscheid 25
Vondelpad 26
Burgerweeshuispad 27
Duitse wolf 28
De familie Nijlgans 29
Twee variaties op een bekende limerick 30
Warmond 31

III. Langs de Amstel: Kwatrijnen

Fietsen 1 35
Fietsen 2 36
Dooi 37
Januari 38
Februari 39
Voorjaar 40
Pingelenburg 41
Standbeeld van Rembrandt 42
Maart 43
Bij het Kalfje 44
Onheil 45
Troost 46
Stel 47
Samen? 48
Spinoza op Tulpenburg 49
April 50
Pasen 51
Mei 52
Zwemmen 1 53
Zwemmen 2 54
Wester-Amstel 55
Vrouw op de voorplecht 56
Juli 57
Oostermeer 58
Beth Haim 59
Oostwaarts 60
Café De Zwarte Kat 61
Dilemma 62
Pastorie 63
Beeld in Nes 64
De veerman van Nessersluis 65
Waterlelie 66
Oude koeien 67
Oktober 68
Langs de Waver 69
Fort Abcoude 70
Winter 71
Memento mori 72
IJs 73
December 74
Rozen 75
Dooi 76
Niet bang voor de dood 77
In memoriam 78

Nawoord 81

Colofon

Sonnetten en kwatrijnen van Peter van Zonneveld (1948-2025) werd in het voorjaar van 2026 uitgegeven door Rick Honings, gezet door Frank Turenhout en gedrukt door drukkerij Mostert in Leiden.

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij een subsidie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, en dankzij bijdragen van:

Wim van Anrooij
Eefje Barning
Coen van Beelen
Jacqueline Bel
Goran Bouaziz
Marca Bultink
Adriaan van Dis
Henk Eijssens
Bastienne Eijssens
Peter Eldering
Inge van Es
Enny Gibbels
Danielle Groen-Aarts
Eep Francken
Adriaan Jansen
Sanderien de Jong
Dennis Klaver
Pieter van der Kuil
R. Meijer
Susanne Onel
Willem Otterspeer
Geert Onno Prins
Lex Raat
Leo Scholtes
Kees Snoek
Gerard Termorshuizen
Marjanne Termorshuizen-Arts
Bert Thiel
Coen van 't Veer
Frank Vermeulen
Christiaan Weijts
Joost Wensveen
Gwynne van Zonneveld

© Peter van Zonneveld †
Omslagontwerp: Frank Turenhout
Foto auteur: Maria van Rooijen, 2013

De oplage bedraagt 200 genummerde exemplaren.
Dit is nummer: